

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף פג

(בעמוד הקודם)

למדנו לעיל שחכמים אסרו ללמד חכמה יונית. הגמ' מקשה על כך:

וחכמת יונית מי אסירא? והתניא: והרי למדנו בברייתא - אמר רבי, מדוע לדבר בארץ ישראל בלשון סורסי (= של תושבי סוריא) שהיא לשון נלעגת? והרי אפשר לדבר בלשון הקודש או בלשון יונית. ואמר רבי יוסי, מדוע לדבר בכבל בלשון ארמית? והרי אפשר לדבר בלשון הקודש או בלשון פרסית שהיא יותר נאה מלשון ארמית (בארץ ישראל הסמוכה ליוון נקט 'לשון יונית' ובכבל הסמוכה לפרס נקט 'לשון פרסי'). ע"כ הברייתא. הרי שמותר לדבר בלשון יונית.

תירוץ: אמרי: חכמים אסרו ללמד 'חכמה יונית' שהיא לשון שמדברים בה בני המעמד הגבוה המקורבים למלכות, אבל הם לא אסרו לדבר בלשון יונית.

קושיא: וחכמת יונית מי אסירא? וכי חכמים אסרו ללמד 'חכמה יונית'? והרי רשב"ג קרא על עצמו את הפסוק באיכה "עֵינֵי עוֹלָלָה לְנַפְשִׁי מִכָּל בְּנוֹת עִירֵי", כלומר שעלי לעולל את עיני בכבי ודמעה יותר מכל משפחות העיר, משום שמכל אלף הילדים (= בחורים) שהיו בכית אבא שחמש מאות מהם למדו תורה וחמש מאות מהם למדו חכמה יונית נשאר רק אני וכן אחי אבא בעסיא (= שם מקום). הרי שמותר ללמוד חכמה יונית.

תירוץ: שאני וכו': לאנשי בית רבן גמליאל היה מותר ללמוד חכמה יונית לפי שהם היו קרובים למלכות, וכפי שהתירו לאבטולמוס בר ראובן להסתפר 'קומי' (= מסתפר מקדימה ומשאייר בלורית מאחורה) למרות שיש בזה איסור של 'דרכי האמורי' שהיו מסתפרים כך לע"ז שלהם (ויש מפרשים שהרומאים היו מגלחים את השיער שמעל האוזן, וזהו 'קומי'), מפני שהוא היה קרוב למלכות.

*

למדנו במשנתנו - לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלאות:

אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לסָפָר: עיר של ישראל הסמוכה לגבול של הגויים, שהעיר צריכה שמירה.

המגדל כלבים כמגדל חזירים וכו': כשם שהמגדל חזירים הוא 'ארור' כפי שאמרנו לעיל (פב): 'ארור אדם שיגדל חזירים', כך המגדל כלבים.

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן וכו': כלומר רב נחמן אמר שמדינת בכל נחשבת כעיר הסמוכה לספר ומותר לגדל שם כלבים, רב יוסף בר מניומי ביאר את דבריו שכוונתו לעיר נהרדעא שבמדינת בכל, שכיון שהיא סמוכה לספר ויש בה יישוב קבוע של הרבה ישראלים שדרים שם, הרי דינה כעיר בארץ ישראל הסמוכה לספר ומותר לגדל שם כלבים לשמירה.

*

דריש ר' זוסתאי זמן בירי, ובנחה יאמר שובה ה' רבנות אלפי ישראל ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבנות: נאמר "וּבְנֵהָהָה יֵאמֶר שׁוֹכֵה יְהוָה רַבְבוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל", ומכאן לומדים שאין השכינה שורה על ישראל אם יש שם פחות מ-22 אלף.

ג' הב"ח: הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבנות חסר אחת וכו': כלומר נניח שיש כעת בישראל 22 אלף אנשים פחות אחד, ויש ביניהם אשה מעוברת שאם תלד יהיו בישראל 22 אלף ותשרה בהם השכינה, ונבח עליה כלב והיא הפילה את עובריה, נמצא שזה שעבר על דברי חכמים וגידל את הכלב גרם לשכינה שתסתלק מישראל, ולכן כ"כ חמור לגדל כלב.

ההיא איתתא: אשה מעוברת נכנסה לאפות בבית אחד, נבח בה הכלב, אמר לה בעל הכלב - 'אל תפחדי ממנו, נעקרו לו השיניים שהוא נושך בהם', אמרה לו האשה - 'נטולה טובתך ומוטלת על הקוצים' כלומר אתה מנחם אותי ניחומי הבל, לפי שכבר נעקר הוולד ומת.

*

למדנו במשנתנו - אין פורסין נשבין ליונים, אלא אם כן היה רחוק מן הישוב שלושים ריס:

קושיא: ומי אזלי כולי האי? וכי היונים הולכות כ"כ רחוק? והרי למדנו במשנה במס' בבא בתרא - מרחיקים את השוכן מהעיר חמישים אמה כדי שהיונים לא יפסידו את

התבואה והפירות שסביבות העיר. ע"כ המשנה שם. נמצא שהן עפות עד למרחק של חמישים אמה, ומדוע במשנתנו צריך להרחיק שלושים ריס שהם שמונה מאות אמה?

אבי מתרץ: אכן היונים עפות למרחק גדול יותר מחמישים אמה, אבל הן ממלאות את כריסם במה שהן מלקטות ומנקרות בקרקע עד למרחק של חמישים אמה, ולכן לגבי אכילת תבואת הפירות העיר אין לחשוש יותר מחמישים אמה, אבל לגבי פריסת נשבין יש לחשוש למרחק של שלושים ריס.

קושיא: **ומישט שלשים ריס ותו לא?** וכי הן עפות רק עד למרחק של 30 ריס ולא יותר מכך? והרי למדנו בכרייתא שבמקום ישוב אסור לפרוס מצודות אפילו עד מאה מיל!

רב יוסף מתרץ: הכרייתא עוסקת בישוב של כרמים, שהן הולכות מכרם לכרם ומגיעות למרחקים גדולים.

רבה מתרץ: הכרייתא עוסקת בישוב של שובכים, שהן מדלגות משוכך לשוכך ומגיעות למרחקים גדולים.

קושיא: **ותיפוק ליה וכו'**: א"כ מדוע הטעם שאסור לפרוס מצודות הוא שמא ילכדו בהם היונים של היישוב, והרי הטעם הוא משום השובכים בעצמם, כלומר שיש לחשוש שמא יוני השובכים יילכדו במצודות.

תירוץ א': מדובר שהשובכים שייכים לנכרי, ולכן החשש הוא רק משום היונים של היישוב. תירוץ ב': מדובר בשובכים של הפקר. תירוץ ג': מדובר שהשובכים שייכים לזה שרוצה לפרוס את המצודות, ולכן החשש הוא לא מהיונים שבשובכים שלו, אלא שמא ילכדו במצודות היונים של היישוב שבאים דרך השובכים שלו והולכים למרחוק.

 הדרן עלך מרובה

פרק שמיני. משנה: נזק = ירידת הערך של השווי שלו. **צער** = שנגרם לו מהחבלה. **ריפוי** = ההוצאות הרפואיות. **שבת** = ימי המחלה שהחסיר מהעבודה. **ובושת** = הבושות שנגרמו לו אם חבל בו בפרהסיא.

רואין אותו כאילו הוא עבד: מוזדים אותו כעבד הנמכר בשוק, כלומר אם הניזק היה זקוק לכסף הוא היה מוכר את עצמו לעבד עברי, ומכיון שקטע את ידו הוא שווה פחות מאשר עבד עם שתי ידיים.

כואו בשפוד או במסמר: עשה לו כויה עם שיפוד רותח, או שהיכה אותו עם מסמר.

אומדין כמה אדם כיוצא בזה: כלומר כמה כסף אדם כמותו היה מסכים לקבל בכדי שיצערו אותו כך. התשלום משתנה מאדם לאדם, כי אדם רגיש ומפונק ידרוש תשלום גבוה יותר מאדם אדיש וגס.

עלו בו צמחים: עלו אבעבועות סביב המכה (מאירי).

חייתה ונסתרה: אם המכה התרפאה ולאחר מכן חזרה שוב - חייב לרפאות אותו שוב, מכיון שהיא רק נראתה כאילו התרפאה אך באמת היא לא התרפאה. אבל אם המכה 'חייתה כל צורכה' כלומר התרפאה לגמרי ולאחר מכן חזרה - הוא פטור, משום שהיא חזרה מחמת גורם אחר ולא מחמת המכה (מאירי).

רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין: את ההפסד של ימי העבודה מחשבים כאילו היה שומר קישואים כמה סכום היה מקבל ליום עבודה. ואפילו שקודם לחבלה שקטעה את ידו היתה לו עבודה אחרת המניבה סכום גבוה יותר, הרי הוא כבר שילם לו על קטיעת היד, ולאחר החבלה הוא ראוי רק להיות שומר קישואים ולכן עליו לשלם לו את ימי המחלה שהוא מפסיד כשומר קישואים.

הכל לפי המבייש והמתבייש: אם המבייש הוא איש פשוט הבושה גדולה יותר מאשר המבייש הוא איש חשוב. מאידך אם המתבייש הוא איש חשוב הבושה שלו גדולה יותר מאשר בושה של איש פשוט.

גמרא: אמאי: מדוע החובל משלם כסף על הנזק? והרי בתורה כתוב לגבי מכה אדם "עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל" ולכאורה הכוונה שהמוציא עין לחבירו, בית דין יוציאו לו את העין שלו.

לא סלקא דעתך: אל תעלה על דעתך כן.

תלמוד לומר מכה אדם ומכה בהמה: יש שני פסוקים שהוקשו זה לזה, בפסוק אחד כתוב מכה בהמה ובפסוק השני כתוב מכה אדם, ולומדים אדם מבהמה. הגמרא תביא להלן את הפסוק.

ואם נפשך לומר: ואם יש לך קושיא על הלימוד הנ"ל, יש לימוד אחר: "ולא תקחו: כֹּפֶר לְנַפְשׁ הָרֶצַח אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לְמוֹת כִּי מוֹת יוֹמֵת" אסור לקחת תשלום כופר מרוצח כדי לכפר על מעשיו ולא להרוג אותו. מכאן לומדים שדוקא מרוצח לא לוקחים כופר ממון, אבל אדם שהכה את חבירו וחבל בו את אחד מהאיברים שלו משלם ממון. עד כאן הברייתא.

הי מכה: הגמרא מבררת מהו הפסוק של 'מכה בהמה' ו'מכה אדם'? אם נאמר "וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָהּ וּמִכָּה אָדָם יוֹמֵת" שכמו שמשלם בבהמה כך באדם. הרי בפסוק כתוב שהאדם יומת ולא שהוא משלם ממון!

אלא מהפסוק "וּמִכָּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָהּ נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ" ובפסוק הסמוך כתוב "וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ".

קושיא: **האי לאו מכה הוא:** הרי בפסוק של האדם לא כתוב לשון 'מכה' אלא לשון נתינת מום.

תירוץ: **אנן הכאה הכאה קאמרינן:** אמנם לא כתוב את אותו הלשון בשני הפסוקים, אך כתוב בהם את אותו הנושא: הכאה. ומכיון שכתוב את אותו הנושא בשניהם, ניתן ללמוד זה מזה. (ומצאנו דבר דומה לזה בעירובין דף נא' לגבי 'ושב כהן' 'ובא הכהן').

קושיא: **והא כתיב "וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמֵת":** **תירוץ:** **בממון:** אין הכוונה שהורגים אותו אלא שהוא משלם ממון. **קושיא:** **ממאי דבממון וכו'.** **תירוץ:** **לא סלקא דעתך וכו':** א. כי כאמור אדם הוקש לבהמה לתשלום ממון (בפסוקים שהובאו למעלה). ב. לאחר הפסוק הנ"ל כתוב "כְּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם כֵּן יִנְתֵּן בוֹ" והגמרא לקמן דורשת ש'הנתינה' הזו היא ממון שהוא דבר הניתן מיד ליד (חידושי הראב"ד).

ומאי אם נפשך לומר: הגמרא מבארת מה ניתן להקשות על הלימוד של 'מכה - מכה'.

תשובה: **תו קא קשיא לתנא:** היה קשה לתנא של הברייתא: מה ראית ללמוד אדם בהמה, היה עליך ללמוד אדם מאדם. דהיינו עלינו ללמוד את הפסוק של מכה של אדם (שממנו למדה הברייתא) "וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ", מהפסוק של הורג אדם "וּמִכָּה אָדָם יוֹמֵת". כמו שהורג אדם מקבל עונש זהה למה

שעשה דהיינו הורגים אותו, כך החובל בחבירו יקבל עונש זהה למה שעשה דהיינו אם קטע את ידו של חבירו יקטעו את ידו שלו.

קושיא: אמרי דנין נזיקין מנזיקין: אין זו קושיא. כי עלינו ללמוד נזק מנזק ולא נזק ממיתה, ולכן 'מזיק אדם' לומד מ'מזיק בהמה', ולא מ'הורג אדם'.

דחייה: אדרבא דנים אדם מאדם ואין דנין אדם מבהמה. ומסיקה הגמרא: היינו דקתני אם נפשך לומר וכו'. זה מה שהיה להקשות על הלימוד הראשון, ולכן הביאה הברייתא לימוד נוסף.

קושיא: והאי לא תקחו: וכי הפסוק "ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת" בא ללמד שהחובל בראשי איברים משלם ממון? והרי הפסוק נצרך ללמד שלא יתנו לרוצח שני עונשים: גם לקחת ממנו ממון וגם להרוג אותו.

תירוץ: האי מכדי רשעתו נפקא: את זה לומדים מהפסוק במלקות. הפסוק מלמד שנותנים לו 'רשעה אחת' כלומר עונש אחד (רק מלקות) ולא שני עונשים (מלקות וממון).

קושיא: ואכתי מבעי ליה: עדיין צריך את הפסוק של "ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת" ללמד שלא נפטור את הרוצח בעונש של תשלום ממון ולא נהרוג אותו, אלא עלינו להעניש אותו דוקא בעונש מות.

תירוץ: אם כן לכתוב רחמנא וכו': המילים 'לנפש רצח' מיותרות, ללמד על החובל באיבריו של חבירו (שאינם 'נפש' של חבירו) שמשלם ממון לחבירו.

קושיא: וכי מאחר דכתיב לא תקחו: אם כן מדוע צריך את הלימוד של 'מכה מכה' אדם מבהמה?

תירוץ: אמרי אי מהאי הוה אמינא: מהפסוק "ולא תקחו כופר" היה מקום לומר שלחובל את עינו של חבירו יש בחירה האם לשלם את דמי העין או שיוציאו לו את העין. ועל כך מלמדים הפסוק של 'מכה בהמה' ו'מכה אדם' שכמו שבחובל בבהמה יש רק תשלום ממון כך גם בחובל באדם.